

વીર સંવત ૨૪૮૨, મહા વદ ૧૧, બુધવાર
તા. ૧૬-૨-૧૯૬૬, ગાથા ૭, ૮ પ્રવચન નંબર-૨૭

એક પુદ્ગલ પરાવર્તન મેં તો અનંત તીર્થકરો હો જાયે. એસે અસંખ્ય પુદ્ગલ પરાવર્તન તો એકેન્દ્રિય મેં જીવ રહતા હૈ. ઇસસે દો ઇન્દ્રિય, ત્રીન ઇન્દ્રિય, ચતુર ઇન્દ્રિય પાના મહાદુર્લભ હૈ. ઉસમેં ભી મનુષ્યપના ઔર ઉસમેં ભી ઉત્તમ કુલ, ઉસમેં ભી જિનવાણી કા સુનના વહ તો ઉત્તરોત્તર બહુત દુર્લભ, બહુત દુર્લભ (હૈ). દષ્ટાંત દિયા ના ? સુમણિ હાથ મેં આયા ઔર રત્ન સમુદ્ર મેં ડૂબા દિયા. એસે એસે સાધન મિલે યદિ ઉસમેં સમ્યગ્જ્ઞાન નહીં ક્રિયા તો જન્મ-મરણ કે ચક્કર એસે હી કરને પરેંગે. અનંત બાર ક્રિયે એસે કરને પરેંગે. સમ્યગ્જ્ઞાન જબ તક ન ક્રિયા.. વહી કહા ના ? ‘આપો લખ લીજે’ યે આયા થા.

તાતૈં જિનવર-કથિત તત્ત્વ અભ્યાસ કરીજે;
સંશય વિભ્રમ મોહ ત્યાગ, આપો લખ લીજે.
યહ માનુષ પર્યાય, સુકુલ, સુનિવૌ જિનવાની;
ઇસ વિધ ગયે ન મિલે સુમણિ જયૌં ઉદ્ધિ સમાની.

ભગવાનઆત્મા.. ઉસકા સાતવીં ગાથા મેં સ્પષ્ટીકરમ કરેંગે. જ્ઞાનસ્વરૂપ આત્મા હૈ, ઉસમેં પુણ્ય-પાપ રાગ ઉઠતા હૈ વહ ભી અપને સ્વરૂપ મેં નહીં. સમજ મેં આયા ? શરીર, વાણી, મન તો જડ હૈ, પર હૈ ઔર પુણ્ય-પાપ કા શુભ-અશુભભાવ હૈ વહ આસ્રવ તત્ત્વ હૈ. ઉસમેં અપના (સ્વરૂપ) ભિન્ન ‘લખ લીજે’ એસા ‘દૌલતરામજી’ ને કહા. વહ તો શાસ્ત્ર એસા કહતે હેં વૈસા હિન્દી ભાષા મેં બનાયા હૈ. ‘આપો લખ લીજે’. યહ આત્મા આનંદકંદ જિનેન્દ્રકંદ આત્મા હૈ. સમજ મેં આયા ?

આત્મા અર્થાત્ અતીન્દ્રિય આનંદ કા કંદ હૈ. સૂરણ કી ગાંઠ હોતી હૈ ના ? સૂરણ સમજતે હો ? ભૈયા ! કંદ હોતા હૈ ના કંદ ? સૂરણ કો ક્યા કહતે હેં ? સૂરણ કહતે હેં ના ? એસી ગાંઠ નહીં હોતી ? કંદમૂલ. બડી ગાંઠ હોતી હૈ, કંદમૂલ

કી બડી ગાંઠ હોતી હૈ, કંદમૂલ હોતા હૈ. ઇતની (બડી) ગાંઠ. જહાં છૂરી મારો વહાં અકેલા રસ હી પડા હૈ. એસે આત્મા દેહદેવલ મેં અકેલા આનંદકંદ કા પિંડ પડા હૈ. આત્મા મેં અતીન્દ્રિય આનંદ લબાલબ ભરા હૈ. જૈસે મીઠા મેં... મીઠા કો ક્યા કહતે હેં ? લવણ.. લવણ. લવણ મેં ખારાપન ભરા હૈ ઓર જૈસે ખડી મેં સફેદપના ભરા હૈ, કંદમૂલ સૂરણ મેં અકેલા રસ ભરા હૈ, વૈસે ભગવાનઆત્મા અસંખ્ય પ્રદેશી આનંદરસ સે ભરા પડા હૈ. આહા..! ઉસકા યદિ રાગ સે ભિન્ન હોકર જ્ઞાન નહીં ક્રિયા તો જન્મ-મરણ મેં ચૌરાસી મેં ફિરના પડેગા. ઇસલિયે કહતે હેં કિ, એસા મિલના મહાદુષ્કર હૈ. ઇસલિયે ‘આપો લખ લીજે’ એસા આખિર મેં કહા.

ભગવાનઆત્મા...! પહલે સમજન કરની ચાહિયે. સત્સમાગમ સે, શાસ્ત્ર શ્રવણ સે, વિચાર, મનન, પઠન-પાઠન સે આત્મા ક્યા ચીજ હૈ ઉસે સમજ મેં લેના ચાહિયે ઓર લેકર બાદ મેં અંદર મેં ભેદજ્ઞાન કરના, યહ બાત સાતવીં ગાથા મેં કહતે હેં. સાતવીં ગાથા હૈ ના ? ગુજરાતી મેં છઠી હોગી. દેખો !

સમ્યગ્જ્ઞાનનો મહિમા અને કારણ

ધન સમાજ ગજ બાજ, રાજ તો કાજ ન આવૈ;
જ્ઞાન આપકો રૂપ ભયે, ફિર અચલ રહાવે.
તાસ જ્ઞાનકો કારન, સ્વ-પર વિવેક બખાનૌ;
કોટિ ઉપાય બનાય ભવ્ય, તાકો ઉર આનૌ. ૭.

અન્વયાર્થ :- (ધન) પૈસા, (સમાજ) કુટુંબ, (દજ) હાથી, (બાજ) ઘોડા, (રાજ) રાજ્ય (તો) તો (કાજ) પોતાના કામમાં (ન આવૈ) આવતા નથી; પણ (જ્ઞાન) સમ્યગ્જ્ઞાન (આપકો રૂપ) આત્માનું સ્વરૂપ છે-જે (ભયે) પ્રાપ્ત થયા (ફિર) પછી (અચલ) અચળ (રહાવૈ) રહે છે. (તાસ) તે (જ્ઞાનકો) સમ્યગ્જ્ઞાનનું (કારન) કારણ (સ્વ-પર વિવેક) આત્મા અને પરવસ્તુઓનું ભેદવિજ્ઞાન (બખાનૌ) કહ્યું છે, [તેથી] (ભવ્ય) હે ભવ્ય જીવો !

(કોટિ) કરોડો (ઉપાય) ઉપાયો (બનાય) કરીને (તાકો) તે ભેદવિજ્ઞાનને (ઉર આનૌ) હૃદયમાં ધારણ કરો.

ભાવાર્થ :- ધન, કુટુંબ, નોકર-ચાકર, હાથી, ઘોડા, અને રાજ્યાદિ કોઇપણ પદાર્થ આત્માને સહાયક થતા નથી; પણ સમ્યગ્જ્ઞાન આત્માનું સ્વરૂપ છે, તે એકવાર પ્રાપ્ત થયા પછી અક્ષય થઇ જાય છે-કદી નાશ પામતું નથી, અચળ એકરૂપ રહે છે. આત્મા અને પર વસ્તુઓનું ભેદવિજ્ઞાન જ તે સમ્યગ્જ્ઞાનનું કારણ છે; તેથી આત્મહિતેચ્છુ ભવ્ય જીવોએ કરોડો ઉપાય કરીને આ ભેદવિજ્ઞાન દ્વારા સમ્યગ્જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવું જોઇએ.

‘સમ્યગ્જ્ઞાન કી મહિમા ઔર ઉસકા કારણ.’

ધન સમાજ ગજ બાજ, રાજ તો કાજ ન આવૈ;

જ્ઞાન આપકો રૂપ ભયે, ફિર અચલ રહાવે.

તાસ જ્ઞાનકો કારન, સ્વ-પર વિવેક બખાનૌ;

કોટિ ઉપાય બનાય ભવ્ય, તાકો ઉર આનૌ. ૭.

બડી અચ્છી, હિન્દી મેં સાર ભર દિયા હૈ. ‘ધન સમાજ ગજ બાજ, રાજ તો કાજ ન આવૈ;’ પૈસૈ કિતના કામ મેં આયેગા ? નહીં (આયેગા) ? ધૂલ મેં ભી કામ નહીં આતા. અનાજ તો આનેવાલા હોગા તો આયેગા. અનાજ કામ મેં આતા હૈ ? ક્યા અનાજ આત્મા કો કામ મેં આતા હૈ ? વહ તો ધૂલ હૈ, જડ હૈ. સમજ મેં આયા ? દૂસરી ચીજ તો આત્મા કે હિત કે લિયે કામ નહીં આતી પરંતુ અપને મેં શુભ-અશુભભાવ હોતા હૈ વહ ભી અપને હિત કે લિયે કામ આતે નહીં. આહા..હા...! સમજ મેં આયા ? ભાઈ ! યે આપ કે પૈસે ક્યા કામ આતે હૈ ? આપ કો સબ પૈસેવાલે કહતે હૈ. પંદહ લાખ, દસ લાખ ધૂલ લાખ ઇકઠે કિયે હૈ ના ? ઐસા લોગ બાલતે હૈ. યહાં તો ના કહતે હૈ.

પંડિત ‘દૌલતરામજી’ ગૃહસ્થાશ્રમ મેં હૈ પરંતુ શાસ્ત્ર મેં જો યથાર્થ કહા હૈ ઉસકી બાત હિન્દી મેં રચી હૈ. ધન નામ પૈસા. દેખો ! પૈસા અપને કામ મેં નહીં આતા. હૈ ? ઉસમેં લિખા હૈ ? ‘ધન કાજ ન આવૈ’ ઐસા લે લેના. ઉસમેં હૈ યા નહીં ?

હૈ ના ? ધન (કે બાદ) આખિર કા શબ્દ લેના. ‘ધન કાજ ન આવૈ.’ લક્ષ્મી અપને આત્મા કે લિયે કામ નહીં આતી. મેરી લક્ષ્મી, ઐસી મમતા મેં કામ આતી હૈ તો મમતા તો દુઃખરૂપ હૈ. સમજ મેં આયા ? ‘ધન કાજ ન આવૈ’ લક્ષ્મી અપને કામ નહીં આતી, વહ તો ધૂલ હૈ. મરણ કે સમય આ... (હો જાતા હૈ). મરણ કે પહલે કહાં કામ મેં આતી હૈ ? વહ તો દૃષ્ટાંત દેતે હૈં.

અભી કોઈ કહતા થા, અરે...! ઇતની-ઇતની લક્ષ્મી, ચાલીસ-પચાસ લાખ રૂપયે થે, ઇજજત બડી થી, પરંતુ ઐસા પ્રસંગ બન ગયા કિ, કોઈ ખડા નહીં રહા, કોઈ સાથ મેં ન રહા. સમજ મેં આયા ? વહ વ્યક્તિગત બાત થી. યહાં હમારે પાસ તો બહુત બાત આતી હૈ ના ! પચાસ-પચાસ લાખ રૂપયે થે ઔર બડી ઇજજત થી લેકિન ઐસા પ્રસંગ બન ગયા. બડે-બડે ગર્વનર કો ઔર બડે-બડે (વ્યક્તિ કો) કહા (લેકિન કોઈ) કામ નહીં આયા. સમજ મેં આયા ? ક્યા આવે ?

મુમુક્ષુ :- સર્વ ગુણ કાંચનમય:

ઉત્તર :- ધૂલ મેં ભી નહીં હૈ. એ..ઇ...! ‘સર્વ ગુણ કાંચનમય’ સર્વ ગુણ કાંચન મેં-ધૂલ મેં-સોના મેં હૈ. પૈસા બહુત થા, પચાસ લાખ રૂપયે હૈં, વે વ્યક્તિગત આકર કહતે થે, આહા..હા..! આપ કહતે થે વહ બાત હમેં પ્રત્યક્ષ નજર મેં આયી. ઇતને-ઇતને પૈસે, ઇતની ઇજજત, ઇતની દુકાન, ઇતને નૌકર, ઇતની સિફારીશ.. ક્યા કહતે હૈં ? ઇતની-ઇતની સિફારીશ બડે ગાંવ મેં, હાં ! લેકિન ઐસા પ્રસંગ બન ગયા.. આ..હા..હા...! જાઓ ! જેલ મેં. અરે..રે...! ઇતને પૈસે, ઇતને મકાન કહાં ગયા ? સામને કોઈ દેખને આયે નહીં. કોઈ અધિકારી, જિસકી બડી સિફારીશ થી વહ ભી સામને આયા નહીં. ભાઈ ! અપને કામ લગેગા. અધિકાર આયે તો દૂર હટ જાયે, હમેં કામ સૌંપેંગે. ઐસા સબ બનતા હૈ, સબ સુના હૈ.

કહતે હૈં, ‘ધન કાજ ન આવૈ’. અપને હિત કે લિયે મરણ સમય જીવન મેં ધન બિલકુલ કામ નહીં આતા. કરોડ રૂપિયે હો, પાંચ કરોડ, ધૂલ કરોડો હો (કામ નહીં આતે). સમજ મેં આયા ?

મુમુક્ષુ :- દાન કરે તો ... કામ લગે ના ?

ઉત્તર :- દાન કરે તો રાગ મંદ હો, રાગ મંદ હો તો પુણ્ય હોતા હૈ.

મુમુક્ષુ :- દાન ભી નહીં કરના ?

ઉત્તર :- નહીં કરને કો કિસને કહા ? દાન મેં રાગ મંદ હો તો પુણ્ય હોતા હૈ. પૈસે દિયે તો પુણ્ય હોતા હૈ, અભિમાન મેં દિયા (કિ), મૈને દિયે, દૂસરે સે મૈ અચ્છા હૂં, બડા કર્તા હૂં (ઐસે) અભિમાન (કરતા હૈ) તો પુણ્ય ભી નહીં હોગા. સમજ મેં આયા ? રાગ મંદ હો તો શુભભાવ હોતા હૈ. પરંતુ શુભભાવ આત્મા કો શરણ કહાં હૈ, યહાં તો ઐસા કહતે હૈં. પાંચ-પચાસ સાલ બહુત શુભભાવ ક્રિયા. મરણ કે સમય શરણ કિસકા ? વહ શુભભાવ આયા વહ તો ચલા ગયા, ઉસકા પુણ્ય બંધ ગયા, અબ શરણ કિસકા લેના ? આ..હા...! ભગવાન કા સ્મરણ કરો. ભગવાન કો કહાં સે સ્મરણ લે ? અંદર અસાધ્ય (હો ગયા હો) ઇતની વેદના (હો). આત્મા ક્યા હૈ (ઉસકી) કભી પહિચાન નહીં કી. રાગ સે, વિકલ્પ સે આત્મા ભિન્ન હૈ. ચિદાનંદ કી ડલી હૈ. આનંદસ્વરૂપ ભગવાનઆત્મા જિસમેં એકાગ્ર હોને સે અતીન્દ્રિય આનંદ પ્રગટ હોતા હૈ, વહ તો કભી ક્રિયા નહીં. કૌન સે સમય કામ આતી હૈ ? લક્ષ્મી ક્યા કામ આતી હૈ ? ડૉક્ટર બુલાને મેં ? ડૉક્ટર ક્યા .. ?

મુમુક્ષુ :- ખડા હો જાયે.

ઉત્તર :- ખડા હો જાયે. ઐસા કહતે હૈં કિ, ડૉક્ટર આકર ખડા હો જાયે. કુછ કરે નહીં. ડૉક્ટર ક્યા કરે ? યહાં એક આયા થા. આપકે મકાન મેં યહાં આયે થા ના ? ઇનકે મકાન મેં. ‘મહુવા’ કે થે ના ? ‘મહુવા’ કે ના ? ક્યા કહતે હૈં ? ‘ઘોઘા’ કે, ‘ઘોઘા’ કે (થે). (સંવત) ૧૯૮૪ કે પહલે વૈષ્ણવ થે, વૈષ્ણવ. હોશિયાર આદમી થા. બાદ મેં દર્શન કરને કા ભાવ હુઆ. ડૉક્ટર કે પીછે બહુત પૈસે ખર્ચ કિયે. સબ ડૉક્ટર આયે. હમેં બુલાયા, ક્યોંકિ દેહ કી સ્થિતિ પૂરી હોને કી તૈયારી થી. આપકે મકાન મેં, ભાઈ ! સેનિટોરિયમ મેં. હોશિયાર આદમી (થા, કહને લગા), મહારાજ ! કપડા બદલને કી તૈયારી હો ગઈ હૈ. યે સબ ડૉક્ટર ઇંજેક્શન ખોજતે હૈં, કુછ કામ નહીં કરતા. પૈસા લે જાયે. ડૉક્ટર આયા થા વહ ભી ગૃહસ્થી થા, મોટર થી, પૈસે લેને આયા. હમ ‘હીરાભાઈ’ કે મકાન મેં થે ના ? પહલે ત્રીન વર્ષ દૂસરે મેં થે. કુછ કામ નહીં કરતા. યે ડૉક્ટર ભી નહીં કરતે. ઇંજેક્શન ખોજા કરતે હૈં. સાધ્ય થા. અબ દેહ મેં રહને કા થોડા કાલ હૈ. યહ કપડા બદલકર દૂસરા શરીર હો જાયેગા.

રાત કો મર ગયે. સમજ મેં આયા ? ક્યા કરે ? લક્ષ્મી ક્યા કરે ? ધૂલ ક્યા કરે ?

આત્મા અંદર શરણ હૈ ઉસકી તો કભી પહિચાન કી નહીં. ઉસકા વિશ્વાસ ક્રિયા નહીં ક્રિ, મેરા આનંદ મેરે પાસ હૈ. ચારોં ઓર સે પીડા હો લેકિન મૈં અંતર આનંદ હૂં ઉસમેં રાગ સે પૃથક્ હોકર મૈં ઉસમેં રહૂં તો મુજે વિશ્રામ, આરામ મિલે. સમજે ? આરામ વહાં મિલે, ઓર જગહ આરામ હૈ નહીં. યે બરાબર હોગા ? પૈસા-પૈસા કુછ કામ નહીં કરતા ?

મુમુક્ષુ :- પૈસે થે તો ..

ઉત્તર :- ક્યા કામ આયા ? આત્મા કો ક્યા હૈ ?

‘ધન કાજ ન આવૈ’ એક બાત. ‘સમાજ કાજ ન આવૈ’ દૂસરા બોલ. સબકે સાથ યહ શબ્દ હૈ ના ? ‘ધન સમાજ ગજ બાજ, રાજ તો કાજ ન આવૈ;’ ધન કામ મેં ન આવે ઓર સમાજ. પચીસ-પચાસ કુટુંબી હો ક્યા કામ આવે ? આત્મા કો ક્યા હૈ ? અરે...! આપ કો દુઃખ હૈ, રોયે, ક્યા કરે ? કોઈ સમાજ આત્મા કે શરણ મેં – હિત મેં કામ કરનેવાલા નહીં. ગજ (યાની) હાથી ઘર મેં હો. બડા હાથી હો. સમજ મેં આયા ? ક્યા કામ આવે ?

મુમુક્ષુ :- અભી હાથી કે બદલે મેં મોટર પડી હો.

ઉત્તર :- મોટર પડી હો. પહલે હાથી થે, અબ મોટર હો. એ..ઈ...! કિતની મોટર હૈ ? ઉસકે પાસ લાખ રૂપયે કી મોટર હૈ. ધૂલ મેં ભી નહીં હૈ. ક્યા કહતે હૈં ? બ્લડ પ્રેશર હો જાતા હૈ તબ ઓં..એ..એ.. કરતા હૈ. દો કરોડ રૂપયે હોને પર ભી. ધૂલ મેં ભી કામ નહીં આતા. વહાં ઓં..એ..એ.. હો જાતા હૈ. યહાં એક બાર નહીં હુઆ થા ? યહાં આહાર વ્હોરને કે લિયે, ઉનકી આહાર કી ભાવના થી. ઉસી દિન ઉસકે લડકે કો... ઉસકે પાસ દો કરોડ રૂપયે હૈં, ઓં..એ..એ.. હો ગયા. ક્યા હૈ ? યે રૂપયે હૈ ના ?

મુમુક્ષુ :- ઘોડાગાડી મેં લાને પડે.

ઉત્તર :- હાં, લાને પડે થે. ધૂલ મેં ભી પૈસા કામ નહીં આતા. સમાજ ક્યા કામ આતા હૈ ? યે ઉનકે પિતાજી થે, ઉનકે મૌસા થે, સબ થે. કૌન કામ કરતા

હૈ ? હાય.. હાય...! યે ડૉક્ટર ... થે. ડૉક્ટર ને કહા, હમ ઈજેક્શન લગાતે હૈં, કયા હોગા (હમૈં પતા નહીં). ડૉક્ટર કો ભી વિશ્વાસ નહીં હોતા. સમાજ ભી અપને કામ મૈં નહીં આતા. હૈ ? હાથી કામ મૈં નહીં આતા, ઘોડા કામ મૈં નહીં આતા. બડા પાંચ-પાંચ હજાર, દસ-દસ હજાર ઘોડા હો, લાખ-લાખ રૂપયે કા ઘોડા હોતા હૈ ના ? ‘અમેરિકા’ મૈં દો લાખ કા ઘોડા હોતા હૈ. અઢાઈ-અઢાઈ લાખ કે ઘોડે હોતે હૈં. કયા કહતે હૈં ? શર્ત... શર્ત... (રેસ મૈં) ભાગને કી. અઢાઈ-અઢાઈ લાખ કે (હોતે હૈં), કયા ધૂલ મૈં કામ આયે ? મર જાયે તબ ઓ..ઓ..ઓ.. હો જાતા હૈ.

‘રાજ કામ ન આવે.’ રાજ કયા કામ કરતા હૈ ? દેખો ! સમજ મૈં આયા ? યે ‘દિગ્વિજય’ કિતને કરોડપતિ હૈં ! ‘જામનગર’ કે રાજા થે ના ? મર ગયે. કિતને કરોડો રૂપયે ઉસકે પાસ હૈં. ઉસકી રાની કે પાસ કરોડો રૂપયે હૈં. ‘જામનગર’, અભી મર ગયે. સમજ મૈં આયા ? કયા કામ આવે ? હમ (સંવત) ૨૦૧૦ કી સાલ મૈં એક દિન ઉસકે પાસ ગયે થે. મહારાજ ! મુજે દર્શન કરને હૈં. હમ ‘જામનગર’ કે બાહર જંગલ જાતે થે, ઉસકે બંગલે કે પાસ જંગલ જાતે થે. ઉસકો માલૂમ પડા (તો કહા), મહારાજ ! મુજે દર્શન કરના હૈ. મૈં અપાસરા મૈં આઉં લેકિન મેરી આંખ દુખતી હૈ. અભી મર ગયે. વહાં ગયે, ઉસકે બંગલે મૈં પંદ્રહ મિનિટ સુનાયા. ઉસકી રાની બહુત હોશિયાર હૈ. યે સમાજ, સામ્રાજ્ય કુછ કામ નહીં કરતા. ધૂલ મૈં નહીં હૈ. બારહ મહિને કી એક કરોડ કી પૈદાઈશ થી. (કહને લગે), સચ બાત હૈ, મહારાજ ! યે કામ કરને જૈસા હૈ. આત્મા કા સામ્રાજ્ય આત્મા કા કામ કરતા હૈ. આત્મા મૈં અનંત જ્ઞાન, આનંદ પડા હૈ યે આત્મા કા સામ્રાજ્ય અપને શરણભૂત હોતા હૈ, દૂસરા કોઈ શરણ મિલતા નહીં. કિતના કરોડ હૈ ! ચલે ગયે, થોડે દિન પહલે ‘દિગ્વિજય’ ‘જામનગર’ કા દરબાર ચલા ગયા.

યે ‘ભાવનગર’ દરબાર. ઘુમતે થે. મુજે અસુખ હૈ, ઇતના બોલા. ૫૩ વર્ષ કી ઉમ્મર. રાની કો બુલાઓ. રાની આયી. (રાની કો કહા) મુજે અસુખ હૈ. રાની ડૉક્ટર કો બુલાને ગઈ (ઉતને મૈં) ખલાસ ! યે ‘ભાવનગર’ દરબાર, ‘કૃષ્ણકુમાર’ યહાં દો બાર આયે થે, વ્યાખ્યાન મૈં આયે થે. કયા કરે રાજ ? શરણ હૈ ?

મુમુક્ષુ :- ...માન-પાન દેના તો ચાહિયે ના !

ઉત્તર :- ક્યા કરે ? માન મેં આત્મા કો ક્યા હુઆ ? અંત મેં ઇતના બોલે. સુના નહીં ? ‘લાલબહાદુર શાસ્ત્રી’ ગુજર ગયે ના ? ‘મુંબઈ’ આયે થા ના ? પુસ્તક... પુસ્તક.. ‘અભિનંદન ગ્રંથ’ ! તુમ્હારે પિતાજી ને દિખાયા કિ નહીં ? બાદ મેં દિખાયેંગે. એક પુસ્તક હૈ. શરીર કો જબ ૭૫ વર્ષ હૈ ના તબ ‘લાલબહાદુર શાસ્ત્રી’ આયે થે. ઉસને ‘અભિનંદન ગ્રંથ’ દિયા, અપને પાસ હૈ. બાદ મેં દિખાયેંગે, અભી તો થોડે દિન રહનેવાલે હેં ના ? એક સાડે પાંચ હજાર કા પુસ્તક હૈ. ક્યા કહતે હેં ? ‘અભિનંદન ગ્રંથ’. ઉસને દિયા થા. ‘લાલબહાદુર શાસ્ત્રી’ આઝાદ મૈદાન. દસ-બારહ હજાર આદમી વ્યાખ્યાન મેં આતે થે. બહુત આદમી (આતે થે). શરીર કો ૭૫ વાં વર્ષ બૈઠા ઉસ સમય આયે થે. (સંવત) ૨૦૨૦ કી સાલ, ૭૫ (વર્ષ) ! ઉસમેં અભિનંદન દેને કો આયે થે. મર ગયે, ઔર મરતે સમય ક્યા હુઆ સુના હૈ ?

મુમુક્ષુ :- વડાપ્રધાન હો ગયે....

ઉત્તર :- ઉસમેં આત્મા કો ક્યા હુઆ ? મરતે સમય ઇતના બોલે, મેરે બાપ ! હે રામ ! બસ ! અંત મેં ઇતના બોલે. મેરે બાપ.. મેર બાપ...! અપને કહતે હેં ના, મેરે બાપ ! રે રામ ! બસ ! અંદર ઇસ આત્મારામ કે ભાન બિના કુછ શરણ-ફરણ હૈ નહીં. લાખ પુલિસ ખડે હોતે હેં. બાદ મેં મુઢેં કે પાસ ખડે રહે. મુઢેં કો માન દિયા. બંદુક ઐસે ઊલટી રખતે હેં, બાદ મેં ઐસે રખતે હેં. ક્યા હુઆ ઉસમેં ?

દેખો ગ્રંથકાર
‘દૌલતરામજી’ કહતે હેં, ‘રાજ તો કામ ન આવે.’ સમાજ મેં સબ આ ગયા ? સ્ત્રી કામ મેં આતી હૈ કિ નહીં ? અચ્છા પુત્ર, અચ્છા બાપ કોઈ કામ નહીં આતા ? સમાજ મેં આ ગયા. સમાજ યાની પરિવાર. પરિવાર મેં કોઈ આત્મા કો કામ આતે નહીં. આહા..હા..! અંદર ચિત્ર

દિયા છે, દેખો ! પરિવાર-સ્ત્રી, પુત્ર ઐસે દિખાયા છે, દેખો ! સમજ મેં આતા છે ? પુત્રી, પૈસે, ઘોડા, હાથી, તિજોરી સબ દિખાયા છે. મહેલ છે. ધૂલ મેં ભી કામ નહીં આતા. ક્યા કામ આતા છે ?

‘સમ્યગ્જ્ઞાન (આપકો રૂપ)...’ દેખો ! દો બાત કહી. પરચીજ અપને કો કામ નહીં આતી તો અપની ચીજ છે ક્યા ? અપની ચીજ છે ક્યા ? પર કામ નહીં આતા તો અપની ચીજ ક્યા છે તો અપને કો કામ આતી છે ? કિ, અપની ચીજ જ્ઞાનસ્વરૂપ ભગવાન, ચૈતન્યસૂર્ય મેં આત્મા હું. ચૈતન્ય જ્ઞાનસ્વરૂપ ભગવાનઆત્મા કા પુણ્ય-પાપ કે રાગ સે ભિન્ન હોકર, અપને જ્ઞાન કા જ્ઞાન (દ્વારા) જો અંતર મેં અનુભવ ક્રિયા તો વહી અપના જ્ઞાન છે વહ અપને કો કામ આયેગા, દૂસરા કોઈ કામ આયેગા નહીં. સમજ મેં આયા ?

‘સમ્યગ્જ્ઞાન (આપકો રૂપ)...’ છે. દેખો ! ક્યા કહતે હેં ? સમ્યગ્જ્ઞાન ‘આપકો રૂપ ભયે, ફિર અચલ રહવે.’ સબ ચીજ તો ચલી જાયેગી. ભગવાનઆત્મા ચૈતન્યસૂર્ય બિંબ છે, ચૈતન્ય કા સૂર્ય બિંબ છે, ઉસકા અપને સૂર્ય કા અંદર ભાન હોકર અંદર જ્ઞાન ક્રિયા તો અપના જ્ઞાનસ્વરૂપ છે તો જ્ઞાન અચલ રહેગા. જ્ઞાન મેં શ્રદ્ધા, શાંતિ આદિ સબ સાથ મેં છે. અપને આત્મા કા જ્ઞાન ક્રિયા તો વહ જ્ઞાન સાથ મેં રહેગા. ક્યોંકિ જ્ઞાન અપના રૂપ છે. રાગ, પુણ્ય અપના રૂપ નહીં. આહા...હા...! કિતની બાત કહી છે !

જ્ઞાન અપના રૂપ (હૈ) ઇસમેં ભી વહ લે લિયા. ઉસમેં ભલે ઐસે લિયા, ‘ધન સમાજ ગજ બાજ, રાજ તો કાજ ન આવે, જ્ઞાન આપકો રૂપ...’ મેં ઐસા લે લિયા કિ, શુભ-અશુભ જો રાગ હોતા છે વહ અપના રૂપ નહીં. વહ ભી અપને કો કામ નહીં આતા. ભાઈ ! આહા...હા...! ભગવાન ચૈતન્યસૂર્ય શાંતરસ સે ભરા, ઐસા અપના નિજ રૂપ છે, જિસમેં શુભ-અશુભ રાગ કા વિકાર ભી નહીં તો પરચીજ તો કામ કહાં સે આયેગી ? પુણ્ય કા વિકલ્પ અપને કામ મેં નહીં આતા, ઐસા કહતે હેં. ક્યા કહા સમજ મેં આયા ? ક્યા કહા ? પુણ્ય-પાપ ભી કામ નહીં આતા, ઐસા ઉસમેં કહા કિ નહીં ?

મુમુક્ષુ :- ... ઉપદેશ સુનાને મેં....

ઉત્તર :- સુને લેકિન અંદર જ્ઞાન ન કરે તો ક્યા કરે ? સમજ મેં આયા ? પુત્ર તો ઉસે કહતે હેં, બાત તો શાસ્ત્ર મેં એસે ચલતી હે. પુત્ર ક્યા ? અપને પિતા કો, માતા કો પવિત્ર બનાને મેં સહાય(રૂપ) હો, પવિત્ર બનાવે ઉસે પુત્ર કહતે હેં. પૈસે કી સેવા કો નહીં કહતે, એસા શાસ્ત્ર મેં હે. સમજ મેં આયા ? આત્મા કી વસ્તુ અપને સમજી હો, સમજી હો તો માતા-પિતા કો સમજાવે ના ? સમજે બિના ક્યા સમજાવે ? યહાં તો પવિત્રતા (કી બાત હે).

ભગવાનઆત્મા જ્ઞાનાનંદ સ્વરૂપ હે, શુદ્ધ ચૈતન્યજલ સે ભરા હે ઉસકી તુમ અનુભવ, દષ્ટિ કરો, વહી પવિત્રતા કા કારણ હે, દૂસરા કોઈ આત્મા કો શરણ નહીં. સમજ મેં આયા ? દેખો ના કિતના કહતે હેં ! જ્ઞાન અપના સ્વરૂપ પ્રાપ્ત હોને કે પશ્ચાત્ અચલ રહતા હે. દેખો ! પુણ્ય-પાપ ભી નહીં, યહાં તો એસા કહતે હેં. શુભ-અશુભભાવ ભી ચલાયમાન હે, અસ્થિર હે, વિકાર હે, પાપ હોતા હે, શુભ હોતા હે, પુણ્ય હોતા હે, પુણ્ય-પાપ હોતા હે, અચલ નહીં હે, વહ તો ચલ હે. વહ શરણ નહીં, આત્મા કો શરણ નહીં તો બાહર કી ચીજ તો શરણ કહાં સે હો ? બહુત લિખા હે. સમજ મેં આયા ?

‘અચલ રહાવૈ’ વહ ચલ હે, (વહ) ચીજ ચલી જાયેગી. તેરી ચીજ હે-જ્ઞાનાનંદ સ્વરૂપ, ઉસકા અંતર ધ્યાન કરકે પ્રગટ કરો, અચલ રહેગા. વસ્તુ હે કહાં જાયેગી ? વસ્તુ હે વહ કહાં જાયેગી ? જ્ઞાન મેં જ્ઞાન કો મિલાકર એકાકાર હુઆ વહ અચલ રહા, વહ જ્ઞાન આલોક મેં ભી રહેગા, પરલોક મેં ભી સાથ મેં આયેગા. સમ્યગ્જ્ઞાન ક્રિયા હો તો. ઇસકે અલાવા કોઈ ચીજ આત્મા કો કામ આતી નહીં. ઓ...હો...હો...! શુભભાવ ભી કામ કરે, એસા નહીં લિયા. શુભભાવ આયા, લક્ષ્મી કા ખર્ચ ક્રિયા તો પુણ્ય બંધા તો પુણ્ય અપને કો કામ આતા હે (એસા નહીં કહા). હે ઉસમેં ? દેખો ! કુછ કામ નહીં આતા, ક્યા કામ આયેગા ?

તેરા સ્વરૂપ શુદ્ધિ ચિદાનંદ પડા હે. અખંડાનંદ ભગવાન પૂર્ણ આનંદ ઔર જ્ઞાન સે ભરા પ્રભુ, ઉસ જ્ઞાન કા જ્ઞાન કરો તો અચલ રહેગા. અબ જ્ઞાન કેસે કરના યહ બતાતે હેં. સમજ મેં આયા ? જ્ઞાનસ્વરૂપ અપના, યે પુસ્તક, પન્ને કા (જ્ઞાન) નહીં. અપને જ્ઞાન કા જ્ઞાન અંદર મેં કરના. મેં જ્ઞાન ચૈતન્યસૂર્ય હું, એસા અંતર્મુખ

હોકર (જ્ઞાન કરના). વહ કૈસે કરના યહ બતાતે હૈં. દેખો !

‘તાસ જ્ઞાનકો...’ સમ્યગ્જ્ઞાન કા કારણ. અબ સમ્યગ્જ્ઞાન હોતા કૈસે હૈ ? કિ, જો સમ્યગ્જ્ઞાન અપના સ્વરૂપ હૈ ઔર પ્રગટ હોકર અચલ રહતા હૈ. યહ અચલ જ્ઞાન પ્રગટ કૈસે હોતા હૈ ? ‘(સ્વ-પર વિવેક) આત્મા ઔર પરવસ્તુઓં કા ભેદવિજ્ઞાન...’ દેખો ! સમજ મેં આયા ? ભગવાનઆત્મા જ્ઞાન ઔર આનંદસ્વરૂપ હૈ. શરીર, વાણી, મન પર હૈં. પુણ્ય-પાપ કા રાગ વિકાર હૈ. ઇન પર સે અપના સ્વરૂપ અંદર મેં ભિન્ન કરના, ભેદજ્ઞાન કરના વહી સમ્યગ્જ્ઞાન પ્રગટ કરને કા કારણ હૈ. વહી સમ્યગ્જ્ઞાન અપને સ્વરૂપ સે અચલ રહેગા, દૂસરી કોઈ (ચીજ) અચલ રહેગી નહીં. ભાઈ ! સમજ મેં આયા ?

‘આત્મા ઔર પરવસ્તુઓં કા ભેદવિજ્ઞાન...’ ઉસમેં મહાસિદ્ધાંત હૈ. સમજ મેં આયા ? સમ્યગ્જ્ઞાન, અપના અચલ રૂપ હૈ તો ઉસકો પ્રગટ કરો તો વહ અચલ રહેગા. દૂસરી ચીજ અચલ નહીં, પુણ્ય-પાપ, શરીર આદિ અચલ નહીં. એક બાત. અબ ઇસ સમ્યગ્જ્ઞાન કા કારણ કૌન ? ભેદજ્ઞાન. ભેદજ્ઞાન કા અર્થ કયા ? કિ, સબ પ્રકારે સે જુદાઈ કરના. સ્વ-ભગવાનઆત્મા પૂર્ણ શુદ્ધ ચૈતન્ય કી ઓર દષ્ટિ કરકે, વિકાર ઔર શરીર સે ભેદ કરના. ભેદજ્ઞાન... ભેદજ્ઞાન... સમજ મેં આયા ? આતા હૈ ના ? ‘ભેદવિજ્ઞાનતઃ સિદ્ધા’ ‘અમૃતચંદ્રાચાર્ય’ મહારાજ કહતે હૈં. ‘કુંદકુંદાચાર્ય’ મહારાજ કે શ્લોક કી ટીકા બનાઈ હૈ.

ભેદવિજ્ઞાનતઃ સિદ્ધાઃ સિદ્ધા યે કિલ કેચન।

અસ્યૈવાભાવતો વદ્ધા વદ્ધા યે કિલ કેચન।।૧૩૧।।

અભી તક અનંતકાલ મેં જો કોઈ મુક્તિ કો પ્રાપ્ત હુએ હૈં, વે ભેદવિજ્ઞાન સે હુએ હૈં. સમજ મેં આયા ? અર્થાત્ રાગ ઔર શરીર, વાણી, મન કી ક્રિયા મેરી નહીં, રાગ મેરા નહીં, ઉસસે ભિન્ન અપને સ્વરૂપ કો ભેદજ્ઞાન કરકે અબ તક અનંત (જીવ) મુક્તિ કો પ્રાપ્ત કી, વહ (ઇસ) ઉપાય સે પ્રાપ્ત કી હૈ. આહા..હા..! ‘ભેદવિજ્ઞાનતઃ સિદ્ધાઃ સિદ્ધા યે કિલ કેચન’ જિતને અનંત સિદ્ધ હુએ, વે ભેદવિજ્ઞાન સે હી મુક્તિ પાવે હૈં. ‘અસ્યૈવાભાવતો વદ્ધા’ રાગ ઔર વિકલ્પ સે ભિન્ન ભગવાનઆત્મા (હૈ), ઉસકા અભાવ (હૈ), ભેદજ્ઞાન નહીં ક્રિયા ઔર ભેદજ્ઞાન કા અભાવ રહા અર્થાત્

પુણ્ય-પાપ, શરીર મેરા હૈ ઐસી માન્યતા રહી વહી બંધ કા કારણ હૈ. જગત મેં રખડને કા કારણ વહ એક હી હૈ. આહા..હા...! સમજ મેં આયા ?

ભેદજ્ઞાન સંવર જિન્હ પાયૌ
સો ચેતન સિવરૂપ કહાયૌ.
ભેદગ્યાન જિન્હકે ઘટ નાંહી
તે જડ જીવ બંધેં ઘટ માંહી.

એક શ્લોક મેં સબ આ ગયા. ‘સમયસાર નાટક’ કા શ્લોક હૈ. ‘બનારસીદાસ’ કા (બનાયા હુઆ હૈ). ‘કુંદકુંદાચાર્યદેવ’ કે કલશ હેં ઉસમેં સે બનાયે હેં. ભેદજ્ઞાન.. ભેદજ્ઞાન-રાગ, વિકલ્પ, શરીર સે ભિન્ન. દૂસરા જ્ઞાન નહીં, શાસ્ત્ર જ્ઞાન નહીં.

ભેદજ્ઞાન હી જ્ઞાન હૈ, બાકી બૂરો અજ્ઞાન,
ધર્મદાસ ક્ષુલ્લક કહે, હેમરાજ તું માન.

એક ‘ધર્મદાસજી ક્ષુલ્લક’ હુએ હેં. દિગંબર પચાસ વર્ષ પહલે (સંવત) ૧૮૪૬-૧૮૪૮ કી સાલ મેં (હુએ હેં). ‘ધર્મદાસજી ક્ષુલ્લક’ બ્રહ્મચારી હુએ હેં. ક્ષુલ્લક થે, અધ્યાત્મજ્ઞાની થે.

ભેદજ્ઞાન હી જ્ઞાન હૈ, બાકી બૂરો અજ્ઞાન,
ધર્મદાસ ક્ષુલ્લક કહે, હેમરાજ તું માન.

ઐસા આયા હૈ. દેખો ! યહી બાત કહતે હેં. તેરા ભગવાન ચિદાનંદ સ્વરૂપ વિકાર, પુણ્ય-પાપ કા રાગ, કાર્ય સે ભિન્ન હૈ, ઐસા ભેદજ્ઞાન (હોના) વહી જ્ઞાન હૈ. ‘બાકી બૂરો અજ્ઞાન.’ સંસાર કા જ્ઞાન ઔર શાસ્ત્ર કા જ્ઞાન આત્મા કા કોઈ કામ કરતે નહીં. આહા..હા...! સમજ મેં આયા ?

ભેદજ્ઞાન સંવર જિન્હ પાયૌ
સો ચેતન સિવરૂપ કહાયૌ.

‘ભેદજ્ઞાન સંવર જિન્હ પાયૌ’ વહ તો ચેતન સિવરૂપ હો ગયા. સમજ મેં આયા ? આહા..હા...! વહી કહતે હેં, દેખો ! અપના રૂપ. બાદ મેં સ્વરૂપ કા ભેદજ્ઞાન હુઆ વહ ક્રમશઃ રાગ કી અસ્થિરતા ટાલકર સ્વરૂપ મેં સ્થિર હોગા ઔર મુક્તિ પાવેગા. પરંતુ પહલે ભેદજ્ઞાન હી નહીં હૈ, વહ રાગ કી એકતાબુદ્ધિ હૈ, પુણ્ય કી એકતાબુદ્ધિ

હૈ, દેહ કી ક્રિયા મૈં કર સકતા હૂં, ઐસી જિસકી માન્યતા હૈ, વહ મૂઢ ભેદવિજ્ઞાન કે અભાવ સે 'તે જડ જીવ બંધેં ઘટ માંહી.' સમજ મેં આયા ? ભેદજ્ઞાન જિસને ઘટ મેં પાયા, વહ ચેતનરૂપ શિવ કહાયા. વહ ચેતન તો શિવ-મુક્તિ મેં (જાને કો) તૈયાર (હૈ). અરે..! શિવ હી હૈ, મુક્તસ્વરૂપ હી હૈ. આહા..હા...! કઠિન બાત હૈ. કહો, સમજ મેં આયા ?

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- ફિર જાતા હૈ ઉસકા અર્થ કિ, નિશ્ચય કરતા નહીં. નિર્ણય ક્રિયા હો વહ ફિરે ? અચલ રહાવૈ. નામ પડા હૈ. ભાઈ ! (ઐસા કોઈ કહે) તો સપને મેં બોલેગા, હેં...! ભાઈ કહાં હૈ ? ઇસમેં કહીં ભાઈ હૈ ? કિસે કહના ? શરીર કો કહના ? નામ ગિરાતે હેં, કિસકા નામ હૈ ? યે તો મિટ્ટી-ધૂલ હૈ. સમજ મેં આયા ? શરીર કિસકો કહના ? નાક કો ? આંખ કો ? કિસે કહના ? સારે અવયવ કો શરીર નામ દિયા હૈ. ઐસે નામ દિયા હૈ. ફલાના હૈ, પાનાચંદ નામ હૈ, લક્ષ્મીચંદ નામ હૈ. કિસકા નામ હૈ ? આત્મા મેં તો હૈ નહીં.

મુમુક્ષુ :- પક્કા કર લિયા હૈ.

ઉત્તર :- પક્કા ઉસને કર લિયા હૈ, સબને મિલકર નહીં ક્રિયા હૈ. સબને ઇકઠે હોકર નહીં કરવાયા હૈ, ઉસને માન લિયા હૈ. સપને મેં ભી બુલાયે, જમુ..! હં..! કહાં હૈ જમુ ? સપને મેં નહીં હૈ, વહ તો ચૈતન્યરૂપ હૈ. ઐસા દૃઢ સંસ્કાર લગા દિયા હૈ. સમજ મેં આયા ?

કહતે હેં,

ભેદજ્ઞાન સંવર જિન્હ પાયૌ

સો ચેતન સિવરૂપ કહાયૌ.

આહા..હા...! 'ભેદજ્ઞાન જિન્હકે ઘટ નાંહી' ચાહે સો ક્રિયાકાંડ કરતા હો, પંચ મહાવ્રત પાલતા હો, બાદ્ય કી ક્રિયા (કરતા હો) લેકિન ઉસસે ભિન્ન ઐસા ભાન નહીં હૈ, વહ તો જડ હૈ, ઐસા કહતે હેં. 'તે જડ જીવ બંધેં ઘટ માંહી.' વહ ચેતન નહીં હુઆ, ઐસા કહતે હેં. સામને-સામને લેતે હેં.

ભેદજ્ઞાન સંવર જિન્હ પાયૌ
 સો ચેતન સિવરૂપ કહાયૌ.
 ભેદગ્યાન જિન્હકે ઘટ નાંહી
 તે જડ જીવ બંધે ઘટ માંહી.

આહા..હા...! દેખો ! ‘બનારસીદાસ’ ને બનાયા હૈ. મૂલ શ્લોકમેં સે બનાયા હૈ, ‘અમૃતચંદ્રાચાર્યદેવ’ કા મૂલ શ્લોક હૈ. સમજ મેં આયા ?

(યહાં) કહતે હેં, સમ્યગ્જ્ઞાન અપના સ્વરૂપ હૈ. નિરંતર ચૈતન્યજ્યોતિ જલ રહી હૈ, ઝળહળ ઝળહળ જ્યોતિ ! ભગવાનઆત્મા પર નજર કર. પુણ્ય-પાપ કા વિકલ્પ, શરીર, વાણી, મન સે હટાકર ચૈતન્યજ્યોતિ નિત્ય ધ્રુવ હૈ. ધ્રુવ.. ધ્રુવ (હૈ) ઉસમેં દષ્ટિ લગા દે. તુજે રાગ સે, પર સે ભેદજ્ઞાન હો વહી આત્મા કા અચલ રૂપ હૈ. ભેદજ્ઞાન હી મુક્તિ કા ઉપાય હૈ, દૂસરા કોઈ મુક્તિ કા ઉપાય નહીં. આહા...! સમજ મેં આતા હૈ કિ નહીં ?

‘આત્મા ઔર પરવસ્તુઓં કા ભેદવિજ્ઞાન કહા હૈ.’ ‘(બખાનૌ)’. દેખા ? ભગવાન ને ઉસકી પ્રશંસા કી હૈ. સમ્યગ્જ્ઞાન મેં સ્વ-પર કે ભેદજ્ઞાન કી પ્રશંસા કી હૈ. લાખ શાસ્ત્ર પઢે હોં, લોગોં કા રંજન કરતા હો ઉસકે સાથ ભેદજ્ઞાન કા સંબંધ હૈ હી નહીં. અપના સ્વ ઔર પર કી અંદર મેં જુદાઈ કરની, અભ્યાસ કરના.. અભ્યાસ કરના. કયા અભ્યાસ કરના ? વહ પહલે કહા થા. ભિન્ન તત્ત્વ કા અભ્યાસ. ભગવાનઆત્મા પહલે જાનના કિ કયા ચીજ હૈ ? કયા વસ્તુ હૈ ? ઉસમેં વિકાર કેસે હોતા હૈ ? સંયોગ કેસા હૈ ? સંયોગી ચીજ કયા હૈ ? સંયોગી વિકાર કયા હૈ ? ઔર સ્વભાવ કયા હૈ ? ઉસકા પહલે બોધ કરકે અંતર મેં ઉસસે ભિન્ન કરના. ભેદજ્ઞાન-છૈની મારની. સમજ મેં આયા ? છૈની મારતે હેં ઔર દો ટૂકડે હો જાતે હેં. વૈસે ભગવાનઆત્મા ચૈતન્ય આનંદસ્વરૂપ ઔર પર, વિકાર ઔર શરીર, (એસે) સ્વ-પર કા ભેદ કરકે, વિવેક નામ ભેદવિજ્ઞાન કહા હૈ. સમજ મેં આયા ? આહા..હા...! થોડે મેં બહુત બાત કહી હૈ. ભાઈ ! આહા..હા...!

ભાઈ ! તું પ્રભુ કોઈ ચૈતન્યવસ્તુ હૈ યા નહીં ? સમજ મેં આયા ? પદાર્થ હૈ તો ઉસકા કોઈ દલ, પ્રદેશ, પિંડ હૈ કિ નહીં કોઈ ? પિંડ હૈ તો ઉસમેં કોઈ ભાવ

હૈ કિ નહીં ? સમજ મેં આયા ? જૈસે યહ લકડી હૈ, દેખો ! યહ સુખડ હૈ, સુખડ. ચંદન, દેખો ! યહ ચંદન હૈ. વસ્તુ હૈ કિ નહીં ? ઉસકી ચૌડાઈ હૈ કિ નહીં ? ઉસમેં સત્ત્વ ભરા હૈ કિ નહીં ? સુગંધ, મુલાયમતા ભરી હૈ કિ નહીં ? ઉસે વસ્તુ કહતે હેં કિ નહીં ? યહ રૂપી વસ્તુ હૈ. આત્મા અરૂપી હૈ, પરંતુ વસ્તુ હૈ. અનંત અનંત જ્ઞાનાદિ અંદર ભરા હૈ, બેહદ શક્તિ (હૈ). ક્યોં લક્ષ્ય મેં નહીં આતા ? કિ, ઉસકી વર્તમાન દશા અનાદિ સે પરસન્મુખ હૈ. સમજ મેં આયા ? વસ્તુ મેં બેહદ જ્ઞાનાનંદ સ્વભાવ પડા હૈ, પૂરા દલ પડા હૈ, પૂરા ચૈતન્યદલ, આનંદ કી મૂર્તિ પ્રભુ હૈ. સમજ મેં આયા ? હલવાઈ.. હલવાઈ કહતે હેં ના ? હલવાઈ. હલવાઈ વહ નહીં કરતે હેં ? લકડી કા બીબા કરકે ઉસમેં શક્કર ભર દેતે હેં. પૂતલી બનાતે હેં ના ? શક્કર કી પૂતલી નહીં બનાતે હેં ? લકડે કા બીબા હોતા હૈ ના ? તો શક્કર ... ભર જાતી હૈ. ઠંડા હો જાયે ફિર બીબા નીકાલ દેતે હેં. શક્કર કી પૂતલી રહ જાયે. ઐસે આત્મા ઇસ શરીર કે બીબા સે લક્ષ્ય છોડ દે, પુણ્ય-પાપ કે વિકલ્પ કા મૈલ છોડ દે ઔર અંદર મેં શક્કર નામ અનંત આનંદ કી મૂર્તિ-પૂતલી હૈ. વહ બાત બૈઠ જાયે લેકિન અંદર યે ક્યા હૈ ? સમજ મેં આયા ? ઐસા અનંત આનંદ કી મૂર્તિ ચૈતન્યપિંડ હૈ.

જૈસે શક્કર મેં મૈલ હોતા હૈ ના ? મૈલ. દૂધ ડાલકર ધોતે હેં ના ? દૂધ ડાલકર નહીં ધોતે હેં ? સાફ કરતે હેં. ઉસે ક્યા કહતે હેં ? બૂરા કહતે હેં ના ? બૂરા કહતે હેં. હોતા તો અચ્છા હૈ, કહતે હેં બૂરા. શક્કર મેં દૂધ ડાલકર સાફ કરતે હેં ના ? ઉસે ક્યા કહતે હેં ? બૂરા કહતે હેં ? બૂરા હો ગયા ? હુઆ તો સાફ હૈ. ઐસે ભગવાનઆત્મા મેં ભેદજ્ઞાન ડાલકર, પુણ્ય-પાપ કા વિકલ્પ જો હૈ ઉસકા ભેદ કરના. વહાં જૈસે બૂરા હોતા હૈ, વૈસે યહાં ભલા હોતા હૈ. સમજ મેં આયા ? આહા..હા..!

કહતે હેં કિ, આત્મા મેં ભેદજ્ઞાન હી એક કારણ હૈ. સ્વ-પર કા ભેદજ્ઞાન વહી જ્ઞાન કા કારણ હૈ. જ્ઞાન કા હેતુ યહ લિયા, હાં ! અભ્યાસ કરના યા ધારણા કરના ઐસા નહીં લિયા. પહલે અભ્યાસ કરને કો કહા થા. કારણ યહ હૈ. આહા..હા...! પરંતુ ઇતની નિવૃત્તિ નહીં, સમય નહીં (હૈ). કહતે હેં, ભગવાન ! તુજે ઇતના સમય મિલા હૈ. આહા..હા...! ચૈતન્યસૂર્ય ભગવાન અનંત જ્ઞાન, આનંદ સે ભરા હુઆ પદાર્થ હૈ, વસ્તુ હૈ. અરૂપી લેકિન વસ્તુ હૈ. વસ્તુ મેં બસે હુએ અનંત ગુણ હેં. ઐસે

ભગવાનઆત્મા કો વિકાર સે, શરીર સે અંતર મેં ભેદ કરકે વિવેક કરના, ભેદજ્ઞાન કરના વહી સમ્યગ્જ્ઞાન કા ઉપાય હૈ ઔર વહી સમ્યગ્જ્ઞાન આત્મા કા મુક્તિ કા ઉપાય હૈ. સમજ મેં આયા ? બાદ મેં કહતે હૈં, ભેદજ્ઞાન કરને કે બાદ ક્યા કરના ? બાદ મેં તો વ્રતાદિ પાલને યા નહીં ? એ..ઈ...! ભગવાન ! વહ વિકલ્પ આતે હૈં ઉસસે ભી બાદ મેં ભેદજ્ઞાન કરના. બાદ મેં ભી જો વ્રત કા વિકલ્પ આતા હૈ વહ ભી રાગ હૈ. ઉસસે ભી ભેદ કરકે એકાકાર કરના વહી કરના (હૈ). કબ તક કરના ? કિ, જબ તક આત્મા કા કેવલજ્ઞાન પ્રાપ્ત ન હો તબ તક. આહા..હા...! સમજ મેં આયા ? ઈસી જ્ઞાન કો સમ્યગ્જ્ઞાન કા કારણ ‘આત્મા ઔર પરવસ્તુઓં કા ભેદવિજ્ઞાન કહા હૈ.’

‘ઇસલિયે હે ભવ્ય જીવો !’ દેખો ! સંબોધન કરતે હૈં, હાં ! ભવ્ય જીવો. અભવિ કો નહીં કહતે હૈં. ‘હે ભવ્ય જીવો ! કરોડોં ઉપાય કરકે...’ કરોડોં ઉપાય કરકે. દુનિયા કો છોડ, કરોડ ઉપાય કર, લાખ-કરોડ-અબજ કર. ‘ઉસ ભેદવિજ્ઞાન કો હૃદય મેં ધારણ કરો.’ કરોડોં ઉપાય કરકે ભી વિકાર ઔર શરીર સે ભિન્ન આત્મા કા ભેદજ્ઞાન કરો. ચાહે તો પરિષદ સહન કરના પડે, દુનિયા કી નિંદા સહન કરની પડે, દુનિયા ગિનને મેં આયે નહીં, શરીર મેં રોગ હો, લાખ પ્રતિકૂલતા હો.. આહા..હા...! કરોડ ઉપાય કરકે ભી (ભેદજ્ઞાન કર). દેખો ! કિતના જોર દેતે હૈં ! ભગવાનઆત્મા કો વિકાર સે, પર સે ભેદ કરના વહી તેરા હિત હૈ. યહ ક્રિયા તો ઉસે ખ્યાલ મેં આતી નહીં. બાહર કી કોઈ ક્રિયા કરે તો (લગે કિ), યે કુછ કરતા હૈ, હાં ! લેકિન યહ કરના તો મૂલ ચીજ હૈ. વહ ખ્યાલ મેં આતા નહીં, ઉસકી કીમત આતી નહીં. વહી કહતે હૈં.

મુમુક્ષુ :- ઉપાય તો એક જ છે ને ?

ઉત્તર :- કરોડોં ઉપાય કરકે ભી યહ ભેદજ્ઞાન કરના, એસા કહતે હૈં. દૂસરા કોઈ ઉપાય હૈ નહીં. ઉપાય યહ એક હી હૈ. તુમ કરોડ ઉપાય બનાકર ભેદજ્ઞાન કરો, એસા કહતે હૈં. કરોડ ઉપાય યાની ? ચાહે સો પ્રતિકૂલતા હો, ચાહે સો અનુકૂલતા હો, દુનિયા માને-ન માને, શરીર મેં રોગ હો, વાણી ન હો, નિર્ધનતા હો. બાંઝપના હો, કુંવારાપન હો.. સમજ મેં આયા ? સબ છોડ દે. એક આત્મા કા હી ભેદજ્ઞાન

કર ઔર વહી તેરા કર્તવ્ય હૈ. સમજ મેં આયા ? ઐસા કહતે હૈં. વે તો કહતે હૈં કિ, કરોડ ઉપાય કરકે ભી ભેદજ્ઞાન હી કરના. ચાહે દૂસરા લાખ પ્રયત્ન કર, કરોડ પ્રયત્ન કર ઉસસે નહીં મિલેગા. સમજ મેં આયા ?

‘કોટિ ઉપાય બનાય ભવ્ય, તાકો ઉર આનૌ.’ ઉસે હૃદય મેં ધારણ કરો, ઇસકે અલાવા આત્મા કા કામ ઔર નહીં હૈ ભેદજ્ઞાન મેં હી સમ્યગ્દર્શન આયા ઔર ભેદજ્ઞાન હુઆ તો ક્રમશઃ સ્વરૂપ મેં સ્થિરતા હોગી, ભેદજ્ઞાન સે હી હોતી હૈ. રાગ આયા ઉસમેં ભી ભેદજ્ઞાન કિયા, સ્થિર હોના હુઆ. સ્થિરતા ભી ભેદજ્ઞાન હૈ, રાગ સે ભેદ કરના. સમજ મેં આયા ?

ભાવાર્થ :- ‘ધન-સમ્પત્તિ, પરિવાર, નૌકર-ચાકર, હાથી, ઘોડા...’ બાજ કા અર્થ ઘોડા કિયા હૈ. બાજ કા અર્થ હિન્દી મેં ઘોડા (શબ્દ) હોતા હૈ ? ‘રાજ્યાદિ કોઈ ભી પદાર્થ આત્મા કો સહાયક નહીં હોતે; કિન્તુ સમ્યગ્જ્ઞાન આત્મા કા સ્વરૂપ હૈ;...’ ભગવાન ચૈતન્યમૂર્તિ જ્ઞાનકલા. ‘જ્ઞાનકલા જિસકે ઘટ જાગી, તે જગમાંહી સહજ વૈરાગી, જ્ઞાની મગન વિષયસુખ માંહી, યહ વિપરીત સંભવે નાહી, જ્ઞાનકલા જિસકે રે ઘટ જાગી...’ ગૃહસ્થાશ્રમ મેં ભી પુણ્ય-પાપ કે ભાવ સે ભિન્ન મેરા આત્મા હૈ, ઐસી જ્ઞાનકલા જાગી. ‘જ્ઞાનકલા જિસકે ઘટ જાગી. તે જગમાંહી સહજ વૈરાગી.’ મેં પર સે ભિન્ન હૂં, મેરા પર કે સાથ કોઈ સંબંધ નહીં. ભલે ગૃહસ્થાશ્રમ મેં હો તો ભી અંદર મેં પર સે નિર્લેપ રહતે હૈં. સમજ મેં આયા ?

‘જ્ઞાની મગન વિષયસુખ માંહી, યહ વિપરીત સંભવે નાહી.’ અંતર મેં સમ્યક્ જ્ઞાન પ્રગટ હુઆ વહ વિષયસુખ મેં લીન હોતે હૈં ઐસા કભી બનતા નહીં. વિષયસુખ તો ઝહર હૈ. ભગવાનઆત્મા કા આનંદ હૈ, ઐસા જિસે અંતર મેં સમ્યગ્જ્ઞાન હુઆ વહ વિષય મેં પ્રેમ રખકર ભોગ મેં ઉસે સુખબુદ્ધિ હોતી નહીં. સમજ મેં આયા ? ચક્રવર્તી, ‘ભરત’ ચક્રવર્તી ઘર મેં વૈરાગી. આતા હૈ કિ નહીં કલશ ? સજઝાય મેં આતા હૈ. ‘ભરતજી ઘર મેં વૈરાગી’ ૯૬ હજાર પચાણિ જૈસી સ્ત્રી. ઉસકા શરીર ભી મહાસુંદર, ઇન્દ્ર જિનકે મિત્ર હૈં. ક્યા હૈ ? કોઈ ચીજ હમારી નહીં. સમજ મેં આયા ? હમારી ચીજ તો આત્મા આનંદ, જ્ઞાન હૈ ઐસા ભેદજ્ઞાન ‘ભરત’ ચક્રવર્તી કો ૯૬ હજાર સ્ત્રી કે વૃંદ મેં હોને પર ભી અપના આનંદ પર સે ભિન્ન કરતે

હેં. સમજ મેં આયા ? ઔર અપને આનંદ કા સ્વાદ લેતે હેં, ઉસકા નામ ભેદજ્ઞાન હે, ઉસકા નામ જ્ઞાન કી કલા હે. આહા..હા...!

‘કિન્તુ સમ્યગ્જ્ઞાન આત્મા કા સ્વરૂપ હે; વહ એકબાર પ્રાપ્ત હોનેકે પશ્ચાત્ અક્ષય હો જાતા હે...’ જ્ઞાન હુઆ વહ કહાં નાશ હોતા હે ? ચંદ્ર કી દૂજ ઉગી, વહ દૂજ પૂનમ હોગી. ચંદ્ર કી દૂજ હોતી હે ના ? વહ પૂનમ હોગી હી. એકબાર બોધબીજ રાગ સે ભિન્ન સમ્યગ્જ્ઞાન ક્રિયા (તો) ક્રમશઃ કેવલજ્ઞાન હોગા. સમજ મેં આયા ? લેકિન ઇસ સમ્યગ્જ્ઞાન, સમ્યગ્દર્શન કી કીમત નહીં. યે કરો, યે કરો, યે કરો, વ્રત કરો, દમન કરો... યે કરો. રાગ મંદ હો, મિથ્યાત્વ સહિત પુણ્ય બંધ જાયેગા. જન્મ-મરણ કા નાશ ઇસ સમ્યગ્જ્ઞાન, દર્શન બિના ત્રીનકાલ ત્રીનલોક મેં કભી કિસી કો હોતા નહીં. સમજ મેં આયા ?

‘કભી નષ્ટ નહીં હોતા,...’ કૌન ? અપના જ્ઞાન ચૈતન્ય મેં અંદર એકાકાર હુઆ (વહ) નાશ નહીં હોતા. ‘અચલ એકરૂપ રહતા હે. આત્મા ઔર પરવસ્તુઓં કા ભેદજ્ઞાન હી ઉસ સમ્યગ્જ્ઞાન કા કારણ હે; ઇસલિયે પ્રત્યેક આત્માર્થી ભવ્ય જીવ...’ પ્રત્યેક આત્માર્થી—સ્ત્રી હો, પુરુષ હો, રાજા હો, ગૃહસ્થ હો, રંક હો, ભિખારી (હો), વહ તો બાહર કી સંયોગ-સ્થિતિ હે, ઉસકે આત્મા કે સાથ સંબંધ નહીં. ‘પ્રત્યેક આત્માર્થી ભવ્ય જીવ કો કરોડોં ઉપાય કરકે...’ અનંત ઉપાય કરકે યહી કરના હે, ઐસા કહતે હેં. સમજ મેં આયા ? આહા..હા...!

‘ઉસ ભેદવિજ્ઞાન કે દ્વારા સમ્યગ્દર્શન પ્રાપ્ત કરના ચાહિયે.’ દેખો ! ભેદવિજ્ઞાન સે હી સમ્યગ્દર્શન હોતા હે. સમ્યગ્જ્ઞાન કા કારણ સ્વ-પર કા ભેદ ઔર ભેદવિજ્ઞાન સે હી સમ્યગ્દર્શન—આત્મા કા અનુભવ હોતા હે. ઉસસે આત્મા કી મુક્તિ હોતી હે. સમજ મેં આયા ? બાદ મેં લેંગે. સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન કી બાત કરને કે બાદ, આત્મજ્ઞાન-દર્શન હુઆ બાદ મેં વ્રતાદિ કા વિકલ્પ આતા હે. શ્રાવક કો બારહ વ્રતાદિ, મુનિ કો અઘ્ઘાઈસ મૂલગુણ (કા વિકલ્પ આતા હે), લેકિન વે જાનતે હેં કિ, યહ પુણ્યાસ્રવ હે. મેરા ભેદજ્ઞાન જિતના સ્થિર હે ઉતના મુજે લાભ હે. વહ બાદ મેં પાંચવી, છઠી ઢાલ મેં કહેંગે. સમજ મેં આયા ? સાતવાં શ્લોક કહા.

સમ્યગ્જ્ઞાનનો મહિમા અને વિષયોની ઇચ્છા રોકવાનો ઉપાય

જે પૂરવ શિવ ગયે, જાહિં, અરુ આગે જૈહૈં;
સો સબ મહિમા જ્ઞાનતની, મુનિનાથ કહૈં હૈં.
વિષય-ચાહ દવ-દાહ, જગત-જન અરનિ દઝાવૈ;
તાસ ઉપાય ન આન, જ્ઞાનઘનઘાન બુઝાવૈ. ૮.

અન્વયાર્થ :- (પૂરવ) પૂર્વે (જે) જે જીવો (શિવ) મોક્ષમાં (ગયે) ગયા છે [વર્તમાનમાં] (જાહિં) જાય છે (અરુ) અને (આગે) ભવિષ્યમાં (જૈહૈં) જાશે (સો) એ (સબ) બધો (જ્ઞાનતની) સમ્યગ્જ્ઞાનનો (મહિમા) પ્રભાવ છે-એમ (મુનિનાથ) જિનેન્દ્રદેવે (કહૈં હૈં) કહ્યું છે. (વિષય-ચાહ) પાંચ ઇન્દ્રિયોના વિષયોની ઇચ્છારૂપી (દવ-દાહ) ભયંકર દાવાનળ (જગત-જન) સંસારી જીવોરૂપી (અરનિ) અરણ્ય-જૂના પુરાણા જંગલને (દઝાવૈ) બાળી રહ્યો છે, (તાસ) તેની શાંતિનો (ઉપાય) ઉપાય (આન) બીજો (ન) નથી; [માત્ર] (જ્ઞાનઘનઘાન) જ્ઞાનરૂપી વરસાદનો સમૂહ (બુઝાવૈ) શાંત કરે છે.

ભાવાર્થ :- ભૂત, વર્તમાન અને ભવિષ્ય-એ ત્રણે કાળમાં જે જીવો મોક્ષ પામ્યા છે, પામશે અને (વર્તમાનમાં વિદેહક્ષેત્રે) પામે છે તે આ સમ્યગ્જ્ઞાનનો જ પ્રભાવ છે, એમ પૂર્વાચાર્યોએ બતાવ્યું છે. જેવી રીતે દાવાનલ (વનમાં લાગેલી આગ) ત્યાંની બધી વસ્તુઓને ભસ્મ કરી નાંખે છે તેવી રીતે પાંચ ઇન્દ્રિયો સંબંધી વિષયોની ઇચ્છા સંસારી જીવોને બાળે છે-દુઃખ આપે છે, અને જેવી રીતે ધોધમાર વરસાદ તે દાવાનળને બુઝાવી નાખે છે તેવી રીતે આ સમ્યગ્જ્ઞાન-તે વિષયોની ઇચ્છાને શાંત કરે છે-નષ્ટ કરે છે.

‘સમ્યગ્જ્ઞાન કી મહિમા ઔર વિષયેચ્છા રોકને કા ઉપાય.’

જે પૂરવ શિવ ગયે, જાહિં, અરુ આગે જૈહૈં;
સો સબ મહિમા જ્ઞાનતની, મુનિનાથ કહૈં હૈં.

વિષય-ચાહ દવ-દાહ, જગત-જન અરનિ દઝાવૈ;

તાસ ઉપાય ન આન, જ્ઞાન-ઘનઘાન બુઝાવૈ. ૮.

મુનિનાથ. મુનિ કે નાથ કેવલિ પરમાત્મા એસા કહતે હેં. સમ્યગ્જ્ઞાન-દર્શન કા કિતના વજન દિયા હે ! મૂલ ચીજ વહ હે. ‘મૂલં નાસ્તિ કુતો શાખા’ મૂલ જહાં સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન નહીં હે વહાં ચારિત્ર, વ્રત, તપ હોતા નહીં. સચ્ચા હોતા નહીં, જૂઠા હો ઉસમેં આત્મા કા કોઈ લાભ હે નહીં, ઇસલિયે કહતે હેં. દેખો ! અંદર સબ દષ્ટાંત દિયે હેં. ચિત્ર કિયે હેં ના ? પહલે ચિત્ર મેં મુનિ ધ્યાન મેં બેઠે હેં. દેખો અંદર મેં. જ્ઞાન ઉપર લગની લગી હે. ચિદાનંદ.. ચિદાનંદ.. ચિદાનંદ.. ચિદાનંદ.. ચિદાનંદ.. વિકલ્પ નહીં, હાં ! એસે ચિદાનંદ મેં લૌ લગી હે, વે શિવ ગયે. ચિદાનંદ મેં લૌ લગી હે વે વર્તમાન ... હેં. ચિદાનંદ મેં લૌ લાયેગા વહ ભવિષ્ય મેં જાયેગા. તીનોં બાત લી હે ના ? અર્થાત્ તીનકાલ મેં પંથ એક હે, એસા કહતે હેં. ચૌથે કાલ કા પંથ દૂસરા હે, પાંચવેં કાલ કા દૂસરા હે ઔર ભગવાન મહાવિદેહ મેં બિરાજતે હેં, મહાવિદેહ મેં દૂસરા કોઈ ધર્મ કા માર્ગ હે, એસા હે નહીં. એક કી માર્ગ તીનકાલ મેં હે. ‘એક હોય તીનકાલ મેં પરમાર્થ કા પંથ.’ ભરત મેં ભી વહી, ઐરાવત મેં ભી વહ, મહાવિદેહ મેં ભી વહી, ચૌથે કાલ મેં ભી વહી ઔર પાંચવેં કાલ મેં ભી વહી. વહ કહતે હેં. સમજ મેં આયા ?

‘પૂર્વકાલ મેં જો જીવ મોક્ષ મેં ગયે હેં,...’ મોક્ષ કા અર્થ અપના જ્ઞાનાનંદ સ્વરૂપ રાગ સે, પુણ્ય સે ભિન્ન કિયા થા, વહ પૂર્ણ રાગ સે, અસ્થિરતા સે હટકર સ્થિર હો ગયા, પૂર્ણ દશા પ્રગટ હો ગઈ, ઉસકા નામ મોક્ષ. આત્મા કી પૂર્ણ શુદ્ધતા જો શક્તિરૂપ મેં પડી હે, વહ વર્તમાન દશા મેં પર સે ભિન્ન કરતે-કરતે પૂર્ણ નિર્મલાનંદ દશા પ્રગટ હો જાયે ઉસકા નામ મોક્ષ (હે).

મોક્ષ કલ્પો નિજ શુદ્ધતા, તે પામે તે પંથ,

સમજાવ્યો સંક્ષેપ માં, સકલ માર્ગ નિર્ગ્રંથ.

‘શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર’ કહતે હેં. ‘આત્મસિદ્ધિ’ હે ના ‘આત્મસિદ્ધિ’ ? ‘આત્મસિદ્ધિ’ દેખી હે ? ભૈયા ! એક ‘શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર’ હુએ હેં, યહાં ‘વવાણિયા’ મેં હુએ હેં. ૩૩ વર્ષ કી ઉમ્મર મેં દેહ છૂટ ગયા. સાત વર્ષ કી ઉમ્મર મેં જાતિસ્મરણ થા. બાદ મેં આત્મજ્ઞાન

પ્રાપ્ત ક્રિયા ઔર બહુત છોટી ઉમ્ર મેં—૩૩ વર્ષ મેં દેહ છૂટ ગયા. ઉન્હોં ને ઉસમેં કહા હૈ. સમજ મેં આયા ? તીનકાલ મેં જો કોઈ માર્ગ હૈ, ‘એક હોય ત્રણકાળમાં, પરમાર્થનો પંથ’ પરમાર્થ કા પંથ એક હૈ. ‘એક હોય ત્રણકાળમાં પરમાર્થનો પંથ.’ સમજાણું કાંઈ ? હૈ કિ નહીં ? ભૈયા ! ‘આત્મસિદ્ધિ’.

ભગવાન જ્ઞાનાનંદ પ્રભુ, ઉસમેં પુણ્ય-પાપ કા વિકલ્પ હો પરંતુ ઉસસે હટકર અંતર મેં ચિદાનંદ કી જ્યોત કી એકાગ્રતા કરના, વહી કરતે-કરતે મુક્તિ કો પાયા હૈ. અનંતકાલ મેં અનંત ને મુક્તિ પાવી તો ઇસ કારણ સે પાવી હૈ. દેખો ! ભેદવિજ્ઞાન આયા. ‘ભેદવિજ્ઞાનતઃ સિદ્ધાઃ સિદ્ધા યે કિલ કેચન’ સમજ મેં આયા ? ‘જો જીવ મોક્ષ મેં ગયે હૈં, વર્તમાન મેં જા રહે હૈં...’ સમજ મેં આયા ? અભી મહાવિદેહ ક્ષેત્ર હૈ ના ? વહાં મોક્ષ હૈ, યહાં કેવલ—મોક્ષ નહીં હૈ. સમ્યગ્જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અંતર સે ભિન્ન ઐસા હોતા હૈ. મોક્ષ વર્તમાન મેં યહાં ભરતક્ષેત્ર મેં નહીં હૈ, મહાવિદેહ મેં હૈ. ભગવાન ‘સીમંધર’ પ્રભુ જહાં બિરાજતે હૈં, વહાં સે આત્મા કે જ્ઞાન મેં લીન હોકર ઇતના ઉગ્ર પુરુષાર્થ કરતે હૈં, તો કહતે હૈં કિ, પર સે ભિન્ન હોકર હી વહાં મોક્ષ જાતે હૈં. અભી મહાવિદેહમેં સે જાતે હૈં તો ઐસે હી જાતે હૈં, ભૂતકાલ મેં ભરતક્ષેત્ર આદિ મેં સે ગયે તો પર સે ભિન્ન કરકે ગયે.

‘ઔર ભવિષ્ય મેં જાયેંગે...’ અનંત અનંત કાલ મેં ભવિષ્ય મેં જિતને મોક્ષ મેં જાયેંગે... સમજ મેં આયા ? ‘યહ સબ સમ્યગ્જ્ઞાન કી મહિમા હૈ...’ આહાહા...! ‘યહ સબ સમ્યગ્જ્ઞાન કી મહિમા હૈ...’ આહા...હા...! ઇતની મહિમા ! ચૈતન્યમૂર્તિ જ્ઞાન કા સૂર્ય હૈ, ઉસે પરસે ભિન્ન કરના, રાગ કા કર્તા નહીં. રાગ કા પુણ્ય પરિણામ આતા હૈ ઉસકા આત્મા કર્તા નહીં. દેહ કી ક્રિયા કા આત્મા કર્તા નહીં. ઐસા અપના જ્ઞાન હો તો ઉસકા નામ સમ્યગ્જ્ઞાન કહતે હૈં. ઐસે સમ્યગ્જ્ઞાન કી મહિમા (હૈ). ‘ઐસા (મુનિનાથ) જિનેન્દ્રદેવ ને કહા હૈ.’ વીતરાગ પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ પરમાત્મા ઉન્હોં ને ઐસા કહા હૈ. ‘દૌલતરામજી’ કહતે હૈં, હમ હમારી કલ્પના સે નહીં કહતે હૈં. વીતરાગદેવ અનંત તીર્થંકર હુએ, વર્તમાન મેં બિરાજતે હૈં, ભવિષ્ય મેં હોંગે વે અપને જ્ઞાન કી, સ્વરૂપ કી દૃષ્ટિ ઔર સ્વરૂપ કી રમણતા સે મુક્ત હોંગે. ઐસા મુનિનાથ, તીર્થંકરદેવ, મુનિ કે નાથ, જિનેન્દ્રદેવ ઐસા કહતે હૈં. દૂસરા દૂસરી રીત સે કહે તો

ભગવાન કી આજ્ઞા કે અનુસાર નહીં હૈ. દૂસરા કોઈ કહે કિ, પુણ્ય કરતે-કરતે મુક્તિ હોગી, શુભભાવ કરતે-કરતે મુક્તિ હોગી, સમ્યગ્દર્શન હોગા, વહ વીતરાગ કી આજ્ઞા કા વચન હૈ નહીં, વીતરાગ કા માર્ગ નહીં હૈ. વીતરાગ કે માર્ગ મેં મુનિનાથ ઐસા કહતે હૈં. દૂસરા (માર્ગ) હૈ નહીં. દેખો !

અભી તો શરીર કી ક્રિયા સે મુક્તિ કહતે હૈં. આહા..હા..! સચેત શરીર, સચેત શરીર સે ક્રિયા... અરે...! ભગવાન ! યહ તો જડ હૈ. ઉસકી ક્રિયા સે અપને કો કલ્યાણ હોતા હૈ, ઐસા (કોઈ) કહતે હૈં. આહા..હા..! લોગોં કો સમજ નહીં (હૈ). યહાં તો કહતે હૈં, જિનેન્દ્રદેવ દેહ કી ક્રિયા સે તો નહીં પરંતુ પુણ્ય કે પરિણામ સે ભી મુક્તિ હોતી હૈ, ઐસા નહીં કહતે હૈં. સમ્યગ્જ્ઞાન અંદર મેં એકાકાર હોકર મુક્તિ હોતી હૈ. ત્રીનકાલ ત્રીનલોક મેં ઐસા જિનેન્દ્રદેવ કહતે હૈં. ઐસા ભવ્યજીવ કો યથાર્થ સમજના ચાહિયે. (વિશેષ કહેંગે...)

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ !)

